

Preposisjonsobjekt frå norrønt til moderne norsk

Ei undersøking av valens i leksikalsk nærskyldte verb

Av Tor Arne Haugen

Denne artikkelen presenterer resultat av valensundersøkingar av leksikalsk nærskyldte verb frå det norrøne og det moderne norske språksteget. Utgangspunktet for undersøkingane er verb som i moderne norsk tek såkalla preposisjonsobjekt, dvs. verb av typen gråte (over), helse (på), lite (på) osv. Kva for valens hadde desse verba på det norrøne språksteget? 60 % av dei norrøne verba tek òg komplement som liknar preposisjonsobjekt. Samstundes har halvparten av dei norrøne verba i undersøkinga nominalt objekt som einaste eller muleg alternativ der dette ikkje er muleg i moderne norsk. Dette blir sett i samanheng med tap av dei semantisk markerte kasusformene dativ og genitiv i moderne norsk. På det moderne språksteget er preposisjonar einaste mulege former for slik semantisk markert funksjonsmarkering. Ein annan viktig faktor ser ut til å vere at dei norrøne verba med nominale objekt syner låg grad av semantisk transitivitet, og divalente verb med preposisjonsobjekt er i moderne norsk intransitive verb, sidan desse objekta har form av preposisjonsfrase.¹

1 Innleiing

I nyare norske grammatikkar og syntaksframstillingar er det vanleg å rekne med at moderne norsk har såkalla preposisjonsobjekt (heretter PO). Slike PO er preposisjonsfrasar der preposisjonen har avsvokka tyding, og i liten grad er utbyteleg. I tillegg uttrykker PO ei anna semantisk rolle enn lokativ, jf. Faarlund, Lie & Vannebo (1997: 697ff) og Enger & Kristoffersen (2000: 245f). Døme på verb + preposisjonsobjekt er: *vente på godt vær; tenke på henne, syte for maten.*

Vidare blir det i språkhistoriske oversikter og grammatikkar som handsamar diakrone forhold, som kjent peika på at preposisjonar på det moderne språksteget har teke over ein del av den funksjonsmarkeringa morfologisk kasus sytte for i norrønt. Til dømes skriv Berulfsen (1967: 169) at “preposisjonene [har] etter hvert fått et langt større virkeområde enn før, fordi de har rykket inn til erstatning for en rekke

forhold som opprinnelig ble uttrykt ved en oblikv kasus alene.” Beito (1970: 322) slår fast at “For preposisjonsbruken fekk kasussamanfallet mykje å seie. Dei funksjonar kasusformene hadde hatt, vart i stor mon tekne over av preposisjonar. Desse fekk såleis eit nytt og større funksjonsområde, med di dei òg vart nytta til å merkje av kasus som ikkje hadde vore styrte av preposisjonar. Såleis auka preposisjonsbruken mykje.” Skard (1976: 105f) skisserer utviklinga som følgjer: “I de indo-europeiske språk ser vi overalt det samme trekk: Reduksjonen i bøyningssystemet går parallelt med en utvikling som gjør at ordstillingen blir et nytt syntaktisk-grammatisk uttrykksmiddel (morfem), og at bruken av grammatiske tilleggsord vokser fram. Og tendensen til å la bøyning erstattes av fast ordstilling og tilleggsord er særlig sterk innen de germanske språk. Enda mens kasussystemet var i full funksjon, måtte det tåle en hard konkurranse med uttrykksmåter som bygger på bruk av slike grammatiske småord. [...] Og man ser preposisjonsuttrykkene vinne fram.” Almenningen et al. (2002: 43) peikar på at “Preposisjonar kom òg i bruk for å markere kva funksjon eit ledd hadde. Det gjorde etter kvart kasusendingane overflødige. Alt i norrønt fanst preposisjonsuttrykk som alternativ til reine substantivuttrykk der berre kasusforma viste funksjonen. Og utviklinga seinare har gitt preposisjonane ei stadig sterkare stilling”.

Undersøkinga som blir presentert i denne artikkelen, fokuserer på ein liten del av den utviklinga dei språkhistoriske oversiktene ovanfor skisserer. Det sentrale spørsmålet som blir undersøkt, er følgjande: **Kva for valens hadde verb som i moderne norsk tek PO, på det norrøne språksteget?** Ut frå observasjonar som dei i dei språkhistoriske oversiktene over, er det naturleg å setje opp følgjande hypotese for undersøkinga:

PO er mindre utbreidde i norrønt enn i moderne norsk.

Ei anna interessant problemstilling, dersom hypotesen ovanfor blir styrkt, er kvifor ein del verb som i norrønt tok nominale objekt, har utvikla seg til å ta PO i moderne norsk. Er det nokon systematikk med omsyn til eigenskapar ved slike verb som i moderne norsk har vorte PO-verb?

2 Korpus

For å kunne undersøkje eventuelle endringar i verbvalens frå det norrøne til det moderne norske språksteget, må ein ha verbpar å byggje undersøkinga på. Verbpar tyder her eitt verb frå norrønt og eitt frå moderne norsk. For å finne fram til slike verbpar vart det gått gjennom verba i den elektroniske utgåva av Johan Fritzners *Ordbog over det gamle norske Sprog I–IV*. Den elektroniske utgåva er ei forlenging av det norske Dokumentasjonsprosjektet (Dokpro) ved Universitetet i Oslo. Dei norrøne verba har òg vorte sjekka mot ei anna, trykt ordbok, nemleg 4. utgåva av *Norrøn Ordbok* (Leiv Heggstad, Finn Hødnebo & Erik Simensen, red. 1990). I tillegg

vart den elektroniske utgåva av *Nynorskordboka* nytta i arbeidet med å finne fram til verbpar. Utvalet av verbpar, gjort ut frå *Ordbog over det gamle norske Sprog I–IV*, *Norrøn Ordbok* og *Nynorskordboka*, er basert på følgjande kriterium:

- Verbpara består av eitt verb frå det norrøne språksteget og eitt frå moderne norsk (nynorsk).
- Dei to verba er leksikalsk nærskylde, dvs. at dei har klare fellestrekk både i uttrykk (fonologi) og innhald (tyding).
- Dei moderne norske verba har valens som tek preposisjonsfrasar med ein bestemt preposisjon som ikkje har konkret lokativ tyding, som obligatorisk eller alternativt komplement.

Ordbøkene som vart nytta i utvalet av verbpar, representerer i seg sjølv korpus. Ein kan sjølv sagt ikkje hevde at ein gjer ein total gjennomgang av korkje norrønt eller moderne norsk når ein nyttar desse ordbøkene. Sjølv om *Ordbog over det gamle norske Sprog I–IV* er den største ferdigstilte ordboka over det norrøne språket, byggjer ho på overlevert skriftleg materiale, slik all norrøn filologi gjer.

I analysearbeidet, og for å underbygge analysane med døme, er det nytta andre korpus enn ordbøkene. Det undersøkte korpuset er *Íslendinga sögur. Orðstöðulykill og texti*, publisert av Mál og Menning, Reykjavik (1996), som er ein elektronisk versjon (CD-ROM) av meir enn 40 islendingsagaer, til saman ca. 740 000 ord. Døma frå dette korpuset er så sjekka mot sikrare, prenta utgåver av dei aktuelle tekstane; sjå lista over ekserpert litteratur.

3 Valensundersøking

Gjennomgangen av ordbøkene resulterte i 44 verbpar, der 35 er divalente verb og 9 er trivalente verb. Desse verbpara utgjer grunnlaget for undersøkinga. Dei divalente verba kan ein dele inn i fire grupper: Den første gruppa består av verb som på begge språksteg tek subjekt (på norrønt i nominativ) og PO som obligatorisk eller alternativt komplement. Eit unntak frå dette er verbet *gruna*, som ofte ikkje tek noko subjekt i nominativ, men i staden tek to akkusativkomplement. Det er 24 verb i denne første gruppa. Den andre gruppa består av verb der det norrøne verbet krev subjekt og akkusativobjekt, medan det moderne norske verbet krev subjekt og PO. Det er 3 verb i denne gruppa. Tilsvarande er det ei tredje gruppe der det norrøne verbet krev subjekt og dativobjekt (4 verb) og ei fjerde gruppe der det norrøne verbet krev subjekt og genitivobjekt (4 verb). Dei trivalente verba vil bli handsama som ei gruppe for seg.

3.1 Norrønt PO – moderne norsk PO

24 av 35 verbpar inneheld verb der både det norrøne og det moderne norske verbet i paret kan ta PO, og dette er den klart største av dei fire gruppene. Ved desse verbpara kan verba frå begge språksteg med andre ord opptre som grammatisk intransi-

tive verb (sjå Haugen (2006) for ein diskusjon av transitivitet i samband med PO), og det ser ut til at verb med denne typen valensbundne preposisjonsfrasar er vanlege også i norrønt. La oss først sjå på eit oversyn over dei 24 verbpara i denne gruppa:

(1)

bóta (um)	bøte (på)
dóma (um)	dømme (om)
frétta (eptir)	frette (etter)
gruna (um)	grune (på)
heilsa (á)	helse (på)
herma (eptir)	herme (etter)
heyra (á)	høyre (på)
hlýða (á)	lyde (på)
hlæja (at)	le (åt)
kalla (á)	kalle (på)
kvíða (við)	kvide (for)
leita (eptir)	leite (etter)
ljúga (til)	lyge (om)
sjá (á)	sjå (på)
spyrja (um)	spørje (om)
spyrja (eptir)	spørje (etter)
sókjja (eptir)	søkje (etter)
tala (um)	tale (om)
tala (við)	tale (ved)
trúa (á)	tru (på)
þegja (yfir)	teie (om)
þræta (um)	rette (om)
vaka (yfir)	vake (over)
vita (um)	vite (om)

Preposisjonane som dannar PO i dei ulike verbpara, er følgjande:

(2)	NORRØNE PREP.	MOD. NORSKE PREP.
	á	på
	eptir	etter
	um	om
	við	ved
	yfir	over
	at	åt
	til	for
		i

Dei seks første preposisjonane frá dei to språkstega i oversynet over dannar leksikalsk nærskyldde par, men det er likevel ikkje alltid slik at det er desse preposisjonspara som dannar PO innanfor det enkelte verbparet. Dette er tilfellet i 19 av dei 24 verbpara. Med andre ord er det ved fem av verbpara slik at ein annan preposisjon dannar PO i norrønt enn i moderne norsk. Det dreiar seg om følgjande fem verbpar:

(3)

bóta (um)	–	bøte (på)
gruna (um)	–	grune (på)
kvíða (við)	–	kvide (for)
ljúga (til)	–	lyge (om)
þegja (yfir)	–	teie (om)

Sjølv om preposisjonane i desse verbpara ikkje er leksikalsk nærskyldde, uttrykker desse konstruksjonane likevel nærskyldde tydingar. La oss sjå på eit døme på kvart av dei norrøne verba i bruk saman med mine oversetjingar til moderne norsk:

(4)

- 1a. Ekki þótti flestum monnum Helgi bóta **um skapsmuni Harðar** (Harðar saga: 37)
- b. Dei fleste mennene tykte ikkje at Helge bømte **på humøret til Hord**
- 2a. Óláf, fóstura Hallfreðar, grunaði **um ferð þeira** (Hallfreðar saga: 148)
- b. Olav, fosterfar til Hallfred, gruna **på ferda deira**
- 3a. Margir menn kvíddu mjök **við kvámu hans** (Króka-Refs saga: 119–120)
- b. Mange menn kvidde svært **for koma hans**
- 4a. Heyr á endemi, at ljúga **til sára manna** (Ljósvetninga saga: 82)
- b. Høyr for skam å lyge **om sára til mennene**
- 5a. Eigi urðu allir svá haldinorðir, at þegði **yfir ódádum þeira** (Grónlendinga saga: 267)
- b. Ikkje alle var så ordhaldne at dei tagde **om ugjerningane deira**

Preposisjonsfrasane i dei norrøne setningane i (4) uttrykker tydingar som er svært nærskyldde dei tilsvarende moderne norske. Det er difor valt å ta desse verbpara med i undersøkingsmaterialet. Ved dei resterande 19 verbpara i denne gruppa er sjølve preposisjonane leksikalsk nærskyldde. Her er nokre døme frå desse verbpara:

(5)

- 1a. at eigi hafir þú vit til at dóma **um þetta mál** (Bandamanna saga: 348)
- b. at ikkje har du vit til å dømme **om denne saka**

- 2a. ok fréttu **eptir hestum þeim**, er horfit hafa (Heiðarvíga saga: 285)
 b. og frette **etter dei hestane** som har forsvunne
- 3a. Gestr heilsar **á konung** (Bárðar saga: 159)
 b. Gjest helsar **på kongen**
- 4a. ok konungr hlýddi **á slíkar fortolur** (Egils saga Skallagrímssonar: 44)
 b. og kongen lydde **på slike råd**
- 5a. Hrappr leitar **eptir þeim** ok finnr þau (Brennu-Njáls saga: 211)
 b. Hrapp leitar **etter dei** og finn dei
- 6a. sat hann á stóli ok sá **á leikinn** (Eyrbyggja saga: 115)
 b. Han sat på ein stol og såg **på leiken**
- 7a. Ólvir spurði **um ferð hans** (Brennu-Njáls saga: 76)
 b. Olve spurde **om ferda hans**
- 8a. Þú munt vilja tala **um mál Odds** (Bandamanna saga: 338)
 b. Du vil vel tale **om saka til Odd**
- 9a. Slík sem við aðra menn, at þú trúir **á sannan guð** (Bárðar saga: 159)
 b. Det same som med andre folk, at du skal tru **på den rette gud**
- 10a. Þorsteinn lét þá sem hann vissi eigi **vm beit þat** sem epter var sumarsins
 (Egils saga Skallagrímssonar: 297)
 b. Torstein lét då som han ikkje visste **om beite for det** som var att av sumaren

Eit fullstendig oversyn over verbpara i undersøkinga med valensinformasjon og autentiske dømme frå begge språksteg finst i Haugen (2006). Dei norrøne konstruksjonane i (a) og dei moderne norske i (b) er nærskylde konstruksjonar. Det ser difor ut til at PO er ganske vanlege også i norrønt, sjølv om ein skal vere forsiktig med å konkludere med dette ut frå eit så lite materiale. Det ein i alle fall kan slå fast, er at av 35 norrøne verb som har nærskylde moderne norske verb som tek PO som obligatorisk eller alternativt komplement, tek 24 av dei norrøne verba òg (obligatorisk eller alternativt) PO, eller i alle fall PO-liknande komplement.

Det kan verke som dei norrøne preposisjonane i fleire av preposisjonskomplementa har ei aning meir “konkrete” tydingar enn dei moderne norske, og at desse norrøne konstruksjonane mulegvis òg kan analyserast som adverbial. Dette gjeld særleg *herma* (*eptir*), *hlæja* (*at*), *ljúga* (*til*), *sókja* (*eptir*), *þegja* (*yfir*) og *vaka* (*yfir*). Ei slik utvikling, frå heller konkrete til meir abstrakte tydingar, peikar også Breindl

(1989: 11) på i si undersøking av PO i tysk: “POe sind beschränkt auf die diachron ältere Schicht von morphologisch einfachen, diachron in der Regel aus Lokaladverbien entstandenen Präpositionen”.

På den andre sida har PO mykje til felles med valensbundne adverbial også i moderne norsk. Også valensbundne adverbial blir som oftast realiserte som preposisjonsfrasar, og divalente verb som tek desse, er dermed intransitive. Uansett syner dei norrøne preposisjonskomplementa at denne typen valensbundne preposisjonsfrasar er vanlege også i norrønt, og dei norrøne preposisjonskomplementa i (4 og 5) ligg nært opp til dei tilsvarande moderne norske POa i tyding.

Ein interessant skilnad mellom norrønt og moderne norsk ved fleire av desse verba er mulegheiter for å uttrykke nærskylde tydingar med nominale objekt i norrønt, der dette (med like nærskylde tyding) ikkje er muleg i moderne norsk. Ei nærare undersøking synte at dette ser ut til å vere tilfelle i alle fall ved desse seks verbpara:

- (6)
frétta + gen / frétta (eptir)	–	frette (etter)
hlýða + dat / hlýða (á)	–	lyde (på)
kviða + dat / kviða (við)	–	kvide (for)
leita + gen / leita (eptir)	–	leite (etter)
spyrja + gen / spyrja (um)	–	spørje (om)
tala + akk / tala (um)	–	tale (om)

Det er rett nok svært vanskeleg å setje opp objektive kriterium for kva som er nærskylde tydingar og ikkje, men det er ein klar tendens til at dei norrøne verba har fleire mulegheiter for nominale objekt enn dei moderne norske, og dette har truleg samband med eit rikare system for morfologisk funksjonsmarkering gjennom kasus i norrønt. Sjå på følgjande døme med desse verba, der det norrøne verbet har nominalt objekt, medan dette (med same tyding) ikkje er muleg i moderne norsk:

- (7)
- 1a. Skeggi tók allvel við honum ok frétti **tíðinda** (gen) (Bárðar saga: 146)
Skjegge tok godt i mot han og frette **etter nyhende**
 - 2a. Ef þú vill eigi hlýða **kvæðinu** (dat) (Hallfreðar saga: 155)
b. Viss du ikkje vil lyde **på kvedet**
 - 3a. Ekki kvíði ek **því** (dat), at ek (Laxdóla saga: 110)
b. Ikkje kvir eg **for det**, at eg
 - 4a. Nennti hann þá eigi at leita **vikinganna** (gen) (Grettis saga: 69)
b. Han brydde seg då ikkje om å leite **etter vikingane**

- 5a. Þorkell kom í stofu at spyrja **þeira hluta** (gen) er honum var forvitni á at vita (Fóstbróðra saga: 143)
- b. Torkel kom inn i stova for á spørje **om dei ting** han var nysgjerrig på á fá vite
- 6a. þú munt tala vilja **málit** (akk) Odds, sonar þíns (Bandamanna saga: 331)
Du vil vel tale **om saka** til Odd, son din

3.2 *Norrøn akkusativ – moderne norsk PO*

I denne gruppa tek det norrøne verbet akkusativobjekt, medan det norske verbet krev PO. Det er tre verb i denne gruppa:

(8)

byrja + akk	byrje (på)
gráta + akk	gráte (over)
sigra + akk	sigre (over)

Verbet *byrja* skil seg her frá dei to andre ved at det ved dette verbet er muleg med nominalt objekt (med tilnærma same tyding) også i moderne norsk:

(9)

Eg ser fram til á byrja arbeidet som prest her (AV/Loka/01)²

Når det gjeld dei to andre verba, er desse ifølgje Falk & Torp (1900: 25f) spesielle tilfelle av verb som i norrønt var transitive, men som på det moderne språksteget blir nytta med PO: “En særstilling indtager de verber som i oldnorsk ved bortfald af forstavelsen *bi-* havde faaet samme form som de tilsvarende intransitive verber: *sigra e-n; gráta e-n* [...] “. Det er her altså snakk om opphavleg transitive verb som framleis var transitive i norrønt, men som ikkje lenger tek nominalt objekt i moderne norsk. La oss sjå på nokre døme på desse verba i bruk:

(10)

- 1a. Síðan byrjaði Auluer **ferð** (akk) sína norðr (Egils saga Skallagrímssonar: 73–74)
- b. Sidan byrja Olve **på ferda** si nordover
- 2a. Gráta mun ek **Gísla** (akk), bróður minn (Gísla saga Súrssonar: 98)
Eg vil gráte **over Gisle**, bror min
- 3a. Hann hafði sigrat **marga víkinga ok hermenn** (akk) (Kormáks saga: 203)
- b. Han hadde sigra **over mange vikingar og hermenn**

3.3 *Norrøn dativ – moderne norsk PO*

I denne gruppa tek det norrøne verbet dativobjekt, medan det moderne norske verbet tek PO. Det er 4 verb i denne gruppa:

(11)

hlíta + dat	lite (på)
ráða + dat	råde (over)
samþykkja + dat	samtykkje (i)
svara + dat	svare (på)

Også her er det ved eitt av verba muleg med nominalt objekt (med tilnærma same tyding) også i moderne norsk, nemleg ved verbet *råde*:

(12)

frá den tida Det Bergenske Dampskibsselskab råde grunnen på Bradbenken (AV/BT9X/01)

La oss sjå på nokre døme på desse verba i bruk:

(13)

- 1a. Ljótr kvað hann ekki **qðrum** (dat) at því hlíta (Valla-Ljóts saga: 256)
- b. Ljot sa at han ikkje leit **på andre** at det

- 2a en Óláfr réð síðan **qllu landinu** (dat) ok varð konungr yfir (Bjarnar saga Hítðólakappa: 125)
- b. og Olav rádde sidan **over heile landet** og vart konge over det

- 3a. Bárðr kvazk vilja samþykkja **ráði** (dat) fǫður síns (Laxdóla saga: 72)
- b. Bárð sa at han ville samtykkje **i avgjerda** til far sin

- 4a. hversu þeir bróðr myndi **því** (dat) svara, ef hann (Brennu-Njáls saga: 86)
- b. korleis brørne ville svare **på det**, viss hann

3.4 *Norrøn genitiv – moderne norsk PO*

I denne gruppa tek det norrøne verbet genitivobjekt, medan det moderne norske verbet krev PO. Det er 4 verb i denne gruppa:

(14)

beiða + gen	be (om)
bíða + gen	bie (på)
biðja + gen	be (om)
sverja + gen	sverje (på)

La oss sjå på nokre døme på desse verba i bruk:

(15)

- 1a. Nú þykkjumst ek hafa beitt **þess** (gen), sem mér þykkir á liggja (Svarfdólasaga: 140)
- b. No tykkjest eg á ha bede **om det**, som eg tykkjer er om á gjere
- 2a. Einarr beið **hans** (gen) .íj. nætr, en þat var (Egils saga Skallagrímssonar: 291)
- b. Einar bia **på han** i tre netter, og det var
- 3a. **Hennar** (gen) bað Grímr, ok hon var honum gefin (Droplaugarsona saga: 147)
- b. **Om henne** bad Grim, og ho vart gjeven til han
- 4a. Villtú sverja **þess** (gen), segir jarl, at þú vildir eigi (Brennu-Njáls saga: 223)
Vil du sverje **på det**, seier jarlen, at du ikkje vil

3.5 Førebels konklusjon

Ved 15 av 35 divalente verb er nominalt objekt obligatorisk eller muleg (med tilnærma same tyding) i norrønt, men ikkje i moderne norsk. Av desse tek tre verb akkusativobjekt i norrønt. Trekker ein frå dei noko spesielle verba *gráta* og *sigra*, jf. 3.2, står ein att med berre eitt verb som kan ta akkusativobjekt, nemleg *tala*, som alternativt kan ta PO også i norrønt. Det ser difor ut til å vere grunnlag for å setje fram følgjande hypotese:

(16)

Ved dei divalente verba i valensundersøkinga der nominalt objekt er obligatorisk eller muleg i norrønt, men ikkje i moderne norsk, er funksjonsmarkering gjennom preposisjonar i moderne norsk i høg grad ei erstatning for funksjonsmarkering gjennom dei semantisk markerte kasusformene dativ og genitiv i norrønt.

I Haugen (2006) blir det argumentert for at morfologisk dativ og genitiv i norrønt er semantisk meir markerte former for funksjonsmarkering, medan akkusativ er den

minst markerte motsetnaden til nominativ. Følgjande (s. 43) lokalistiske semantiske analyse av kasusformene i norrønt blir foreslått:

(17)

nominativ	+nom	
akkusativ	-nom	
genitiv	-nom, +sorc	sorc = source (kjelde)
dativ	-nom, +goal	goal = goal (mål)
instr. dativ	-nom, +mnnr	mnnr = manner (måte, middel)
abl. dativ	-nom, +dprt	dprt = depart (retning frå)

I det teoretiske rammeverket til Starosta (1988, 2003a, 2003b), Lexicase, blir kasusforma nominativ rekna som ein uanalyserbar primitiv, medan andre kasusformer blir analyserte som kombinasjonar av lokale semantiske trekk. Analysen i (17) tek utgangspunkt i Starosta (1988: 194) sin lokalistiske analyse av dei same morfologiske kasus i tysk. Også Starosta analyserer akkusativ som den minst markerte motsetnaden til nominativ, og i Haugen (2006: 39ff) blir det argumentert for å analysere denne kasusforma berre som -nom. Dermed er nominativ og akkusativ i denne analysen syntaktiske, semantisk umarkerte kasus, medan dativ og genitiv er semantisk markerte kasus. Nominativ og akkusativ kan veksle med kvarandre ved trekket \pm nom, medan ei slik veksling ikkje er muleg ved dativ og genitiv. Denne analysen blir mellom anna styrkt ved at akkusativobjekt i norrønt går over til nominativ i passiv, medan dativ (a) og genitivobjekt (b) beheld same kasus i passivkonstruksjonar:

(18)

- a. var þeim (dat) fylgt í stofu (Laxdóla saga: 201)
- b. þess mannz (gen) mundi hefnt verða (Egils saga Skallagrímssonar: 74)

Dativ er ein svært samansett og mangetydig kasus i norrønt, “hvori flere oprindelige kasus er smeltede sammen (dativ, instrumentalis, ablativ, lokativ). Dette kan baade sproghistorisk godtgjøres, og de forskjellige grundbetydninger lader seg i store træk med lethed paavise” (Nygaard 1905: 98). Sidan tydingstrekk frå tre av desse (dativ, instrumentalis og ablativ) framleis er til stades ved nominale objekt i norrønt, er det i ein semantisk analyse naudsynt å operere med semantiske trekk som dekkjer alle desse tydingane, jf. analysen i (17). Lokativ dativ blir i norrønt ikkje lenger nytta utan preposisjon, jf. Nygaard (1905: 125f).

Ein annan faktor som underbyggjer hypotesen om at funksjonsmarkering gjennom preposisjonar i moderne norsk i høg grad er ei erstatning for markering gjennom morfologisk dativ og genitiv i norrønt, er kor frekvente dei oblike kasusformene generelt sett er som objektskasus i norrønt. I det norrøne korpuset til Barðdal (2001: 180) fann ho at objektet var i akkusativ i 67,2 % av tilfella, dativ i

21,8 % og genitiv i 4,8 % av tilfella.³ På bakgrunn av kor frekvente akkusativobjekt generelt sett er i norrønt, er hypotesen om at PO i moderne norsk i hovudsak er erstatningar for dativ- og genitivobjekt i norrønt, styrkt. Objektskasus ser ut til å vere ein faktor som har samanheng med overgang frå nominalt objekt i norrønt til PO i moderne norsk. Ein annan faktor som ser ut til å spele ei rolle for overgang til PO, er semantisk transitivitet. Dette skal me sjå nærare på no.

3.6 Semantisk transitivitet

Dei ulike komponentane i det graduelle transitivitetsomgrepet til Hopper & Thompson (1980) i (19) under kan nyttast til å seie noko om i kva grad ei setning er transitiv. Dei knyter transitivitetsomgrepet til setninga (clause), ikkje til predikat, slik det elles er vanleg. Utgangspunktet til Hopper & Thompson er ei tradisjonell forståing av transitivitet, der ein aktivitet blir transformert over frå ein agens til ein patiens, og transitivitet krev dermed minst to deltakarar og ei handling som typisk har ein eller annan effekt på patiens. Her er eit oversyn over komponentane i transitivitetsomgrepet deira:

(19)

	HIGH	LOW
A Participants	2 or more participants, A [agent] and O [objekt]	1 Participant
B Kinesis	action	non-action
C Aspect	telic	atelic
D Punctuality	punctual	non-punctual
E Volitionality	volitional	non-volitional
F Affirmation	affirmative	negative
G Mode	realis	irrealis
H Agency	A high in potency	A low in potency
I Affectedness of O	O totally affected	O not affected
J Individuation of O	O highly individuated	O non-individuated

Ikkje alle komponentane Hopper & Thompson opererer med i sitt transitivitetsomgrepet, er like godt eigna for å undersøkje transitiviteten til bestemte verb. Komponentane C, F, G, H og J i (19) er i større grad eigenskapar ved enkelte realiseringar av verba i setningskontekstar enn eigenskapar som seier noko om eigenskapar ved sjølve den prosessen verbet uttrykker. Det siste er det mest interessante her, og det vil difor bli teke utgangspunkt i komponentane A, B, D, E og I til Hopper & Thompson i (19), for å sjå om det finst tendensar til at dei divalente verba i valensundersøkinga plasserer seg på visse stader på transitivitetsskalaen. La oss sjå litt nærare på desse fem komponentane. Komponent A, **deltakarar**, er sjølvstakt lik 2 ved alle verba. Komponent B, **rørsle** seier noko om i kva grad verbprosessen er dynamisk, i kva grad ei rørsle utført av A rettar seg mot O i samband med den prosessen ver-

bet uttrykker. **Punktualitet**, komponent D, seier noko om i kva grad den prosessen verbet uttrykker er durativ eller punktuell, dvs. i kva grad det er eit tidsforløp mellom startpunkt og sluttspunkt for verbprosessen, medan E, **intensjonalitet**, vil seie i kva grad verbprosessen typisk impliserer hensikt eller intensjonalitet frå A. Endeleg har komponent I å gjere med i kva grad verbprosessen påverkar eller har **verknad på O**. I transitivetsomgrepet til Hopper & Thompson har høg eller låg grad av desse eigenskapane samanheng med høg, høvesvis låg grad av transitivitet.

Dei mest interessante verba å undersøkje er dei som tek nominale objekt i norrønt, men som i moderne norsk har gått over til å bli PO-verb. I tillegg er verbgruppa der det norrøne verbet har eit nominalt objekt som alternativ til PO, interessant i denne samanhengen. I denne siste gruppa har det nominale objektet omtrent same tyding som POet, jf. (6) og (7). Dei resterande verbpara, der begge språksteg kan ta PO, er intransitive verb.

Det er snakk om ei svært grov inndeling når ein berre nyttar verdiane høg og låg grad av den aktuelle eigenskapen, og det er heller ikkje heilt objektivt målbare gradar av ulike eigenskapar me her står overfor. Likevel kan desse komponentane syne tendensar til kvar dei aktuelle verba plasserer seg på ein graduell transitivitetsskala. Det er berre merka av der eg meiner å sjå klare tendensar til høg eller låg grad av ein eigenskap, i andre tilfelle står begge felte opne:

(20)

Verb	Tyding	Rørsle		Punktualitet		Intensjonalitet		Verknad på O	
		H	L	H	L	H	L	H	L
byrja + akk	'byrje (på)'			X		X			X
gráta + akk	'gráte (over)'		X		X		X		X
sigra + akk	'sigre (over)'	X				X		X	
tala + akk	'tale (om)'		X		X	X			X
hlíta + dat	'lite (på)'		X		X				X
hlýða + dat	'lyde (på)'		X		X	X			X
kviða + dat	'kvide (for)'		X		X		X		X
ráða + dat	'råde (over)'				X			X	
samþykkja + dat	'samtykkje (i)'		X			X			X
svara + dat	'svare (på)'		X			X			X
beiða + gen	'be (om)'		X			X			X
bíða + gen	'bie (på)'		X		X	X			X
biðja + gen	'be (om)'		X			X			X
frétta + gen	'frette (etter)'		X			X			X
leita + gen	'leite (etter)'				X	X			X
spyrja + gen	'spørje (om)'		X			X			X
sverja + gen	'sverje (på)'		X			X			X

Tendensen til at desse verba syner låg grad av transitivitet når det gjeld komponentane **rørsle**, **punktualitet** og **verknad på O** er rimeleg klar. Unntaket er komponenten **intensjonalitet**, der tendensen er motsett. Likevel er det grunnlag for følgjande hypotese:

(21)

At dei norrøne verba i valensundersøkinga som tek nominale objekt, har endra valens til å krevje PO i moderne norsk, har samanheng med at desse verba semantisk sett syner låg transitivetsgrad.

Når det gjeld samanhengar mellom semantisk transitivitet og kasusmarkering ved desse verba, kan ein kanskje sjå ein tendens til at verba med akkusativobjekt er mest transitive, medan dei med genitivobjekt er minst transitive. Likevel er det interessant at verba med akkusativobjekt syner stor innbyrdes skilnad når det gjeld semantisk transitivitet. Verbet *gráta* har til dømes langt lågare transitivetsgrad enn verbet *sigra*. Ein interessant tendens ved verba med genitivobjekt, som er dei som syner lågast grad av semantisk transitivitet, er at O i abstrakt forstand like mykje har verknad på A som omvendt. Særleg tydeleg er dette ved verba *bíða* og *leita*, der O er tydeleg kjelde eller årsak til den prosessen verbet uttrykker, jf. analysen av genitiv i (17).

3.7 Trivalente verb

Valensundersøkinga resulterte i 9 trivalente verbpar. Her er først eit oversyn over desse:

(22)

eggja + akk + (til)	eggje + obj + (til)
minna + akk + (á)	minne + obj + (på)
þakka + dat + (fyrir)	takke + obj + (for)
dylja + akk + gen	dølje + obj + (for)
krefja + akk + gen	krevje + obj + (av)
launa + dat + akk	løne + obj + (for)
leyna + akk + dat	løyne + obj + (for)
refsa + dat + akk	refse + obj + (for)
ræna + akk + dat	rane + obj + (for)

Oversynet i (22) er ordna slik at dei verbpara der begge verba tek PO, kjem først (3 verb). Deretter kjem verba der eit akkusativobjekt i norrønt tilsvarar preposisjonsfrase på det moderne språksteget (5 verb), og endeleg eitt verb der dativobjekt blir uttrykt med preposisjonsfrase i moderne norsk. La oss sjå på døme på desse verba i bruk:

(23)

- 1a. Hann eggjar þá liðit mjog **til framgöngu** (Egils saga Skallagrímssonar: 172)
- b. Han eggjar då mannskapet kraftig **til þágang**
- 2a. Þeir mintu konung opt **á þat** (Egils saga Skallagrímssonar: 60)
- b. Dei minte kongen ofte **pá det**
- 3a. Þakkaði bóndi honum vel **fyrir þetta verk** (Grettis saga: 136)
- b. Bonden takka han vel **for denne gjerninga**
- 4a. at Hánefr hafði dulit **hann** (akk) tókunnar (Reykðóla saga ok Víga-Skútu: 164)
- b. at Hánev hadde dult tjuveriet **for han**
- 5a. Fara til þings ok krefja **höfðingja** (akk) liðs (Bandamanna saga: 328)
- b. Fare til tinget og krevje stönad **av hövdingane**
- 6a. Illa hefir þú launat mér **goðorðit** (akk) (Brennu-Njáls saga: 275)
- b. Du har lønt meg ille **for gørdordet** (eit embete)
- 7a. Ok er Snorri fann, at þeir vildu leyna **hann** (akk) því öllu (Laxdóla saga: 208)
- b. Og Snorre fann ut at dei ville løyne alt saman **for han**
- 8a. ok vildi Røgnvaldr refsa þeim **sín illvirki** (akk) (Fóstbróðra saga: 190)
- b. og Ragnvald ville refse dei **for illgjerningane deira**
- 9a. Rænti hann drekann **öllu skruði** (dat) (Bárðar saga: 167)
- b. Hann rana draken **for all skrud**

Som i den divalente verbgrúppa der PO i norrønt er alternativ til nominale objekt med svært nærskyld tyding, finst det nominale objekt som alternativ også ved dei trivalente verba. Dette ser ut til å vere tilfelle ved to av dei trivalente verba med PO:

(24)

- 1a. ok allmjök muntu eggjaðr verit hafa **þessa verks** (gen) af feðr þínum⁴ (Vatnsdóla saga: 11)
- b. Du kan nok ha vorte sterkt eggja **til denne gjerninga** av far din
- 2a. Gunnlaugr þakkaði honum **gjöfina** (akk) (Gunnlaugs saga ormstungu: 76)
- b. Gunnlaug takka han **for gáva**

4 Konklusjon

Formålet med denne valensundersøkinga var å finne ut kva for valens verb som i moderne norsk tek PO, hadde på det norrøne språksteget. 27 av 44 verb tek (obligatorisk eller alternativt) PO, eller i alle fall PO-liknande komplement, også i norrønt. Det ser dermed ut til at PO ved desse verba er utbreidde også her, men medan 17 av 44 verb berre tek nominale objekt på det norrøne språksteget, tek berre 2 av 44 moderne norske verb nominalt objekt som eit muleg alternativ (med tilnærma same tyding som POet).

Det kan verke som dei norrøne preposisjonane i fleire av preposisjonskomplementa har ei aning meir “konkrete” tydingar enn dei moderne norske, og at desse norrøne komplementa mulegvis òg kan analyserast som adverbial. På den andre sida har PO mykje til felles med valensbundne adverbial også i moderne norsk. Desse to klassene av komplement blir som oftast realiserte som preposisjonsfrasar, og divalente verb som tek desse, er alle intransitive verb. Uansett syner undersøkinga at denne typen preposisjonskomplement er vanlege også i norrønt, og dei norrøne preposisjonskomplementa ligg nært opp til dei tilsvarande moderne norske POa i tyding.

Ein interessant skilnad mellom dei to språkstega er at norrønt ved 8 av dei 44 verba, der norrønt har verbvariant med PO, også har ein variant med nominalt objekt. I denne statistikken er det berre teke omsyn til tilfelle der POet og det nominale objektet har svært nærskyld tyding. Dermed finst det ved 23 av 44 verbpar mulegheit for nominalt objekt i norrønt, der dette ikkje er muleg i moderne norsk. Generaliseringane over dei 44 verbpara kan oppsummerast som følgjer:

(25)

	Norrønt		Moderne norsk	
	Antal	%	Antal	%
Verb som tek PO som obligatorisk eller alternativt komplement:	27 av 44	61	44 av 44	100
Verb der berre nominalt objekt er muleg ⁵ :	17 av 44	39	0 av 44	0
Nominalt objekt med nærskyld tyding som muleg alternativ til PO:	8 av 44	18	2 av 44	5
Mulegheit for nominalt objekt i norrønt der dette, med nærskyld tyding, ikkje er muleg i moderne norsk:	23 av 44	52		

Det har vorte peika på to faktorar som kan ha samband med at det ved halvparten av verbpara i undersøkinga er muleg med nominalt objekt i norrønt, der dette ikkje er muleg i moderne norsk. Norrønt har tre (nokre teoretikarar reknar med fire) mulege kasusformer for nominale objekt, medan moderne norsk berre har éi form.

Ved 15 av 35 divalente verb er nominale objekt obligatoriske eller mulege (med tilnærma same tyding) i norrønt, men ikkje i moderne norsk. Dersom ein ser bort frå dei noko spesielle verba *gráta* og *sigra*, jf. 3.2, står ein att med berre eitt verb som kan ta akkusativobjekt, nemleg *tala*, som alternativt kan ta PO også i norrønt. Det ser difor ut til å vere ein tendens at PO i moderne norsk er erstatningar for dativobjekt og genitivobjekt i norrønt.⁶ Dei morfologiske kasus dativ og genitiv er semantisk markerte former for funksjonsmarkering, og på det moderne språksteget er preposisjonar einaste mulege former for slik semantisk markert funksjonsmarkering.

Vidare har det vorte peika på ein annan faktor som kan ha samanheng med at dei divalente norrøne verba i valensundersøkinga som tek nominale objekt, har endra valens til å krevje PO i moderne norsk: Desse verba syner semantisk sett låg transitivtetsgrad, og PO-verb er intransitive verb, sidan desse objekta har form av preposisjonsfrasar.

Blake (2001: 175ff) diskuterer bortfall av morfologisk kasusmarkering i engelsk og romanske språk, og peikar på at “The near elimination of case in English and Romance makes an interesting comparison. In both areas the use of prepositions increased as the case system was eroded so that all adverbial relations outside the core eventually had to be expressed via prepositions” (s.178). Når det gjeld verbkomplement, ser det ut til at det er den same utviklinga som har skjedd frå det norrøne til det moderne norske språksteget, sjølv om PO er vanlege også i norrønt. Sidan undersøkingsmaterialet i denne undersøkinga berre omfattar 44 verbpar, skal ein likevel vere forsiktig med å trekke for vidtrekkande konklusjonar. På den andre sida gjev ei undersøking der dei undersøkte verba er leksikalsk nærskyldte sikrast resultat, og då finst det ei avgrensa mengd verb å undersøkje.

Også Barðdal (2001) diskuterer utviklinga av morfologisk kasus i dei germanske språka, og argumenterer for at dei minst frekvente konstruksjonane har gått tapt først, medan dei mest frekvente held seg lenger. I islandsk og tysk har lite frekvente konstruksjonar vorte medlemmer av andre meir frekvente konstruksjonar, medan ein i skandinavisk har fått ei samanslåing av ulike konstruksjonar til ein. Såleis har denne utviklinga gått lenger i skandinavisk enn i islandsk og tysk. Frekvente verbklasser, som sjølvstgagt òg har frekvente former for kasusmarkering, har teke opp i seg medlemmer frå mindre frekvente verbklasser med mindre frekvente former for kasusmarkering. For dei divalente verba med nominativssubjekt har denne utviklinga frå norrønt til moderne norsk gjeve følgjande resultat:

Fire verbklasser i norrønt:	NP (nom) – NP (akk)
	NP (nom) – NP (dat)
	NP (nom) – NP (gen)
	NP (nom) – PP

To verbklasser i moderne norsk:	NP – NP
	NP – PP

Dei tre klassene med nominalt objekt i norrønt har vorte slått saman til éi klasse i moderne norsk. Vidare har ein del medlemmer frå dei tre nominale klassene i norrønt gått over til NP-PP-klassa i moderne norsk, og det har vorte peika på to eigenskapar som kjenneteiknar desse sistnemnde verba: Låg grad av semantisk transitivitet og semantisk markerte former for kasusmarkering (morfologisk dativ og genitiv).

Notar

- 1 Denne artikkelen er ei omarbeidd utgåve av kapittel 3 i forfattarens masteroppgåve, Haugen (2006). Takk til Svein Lie og Marit Aamodt Nielsen som har lese og kome med verdifulle kommentarar til tidlegare versjonar av dette kapitlet. Ansvaret for eventuelle feil og manglar i artikkelen er utelukkande forfattarens eige.
- 2 Dette og dei andre moderne norske døma med tilsvarande referansar (same referansesystem som i korpuset sjølv) er henta frå *Oslo-korpuset av tagga norske tekstar*, utvikla av Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo.
- 3 I dei resterande 6,2 % av tilfella var objektet i nominativ. Barðdal reknar med at både norrønt og moderne islandsk har oblike subjekt, og at objekt kan vere i nominativ.
- 4 Dette verbet er noko problematisk i høve til den semantiske analysen av genitiv som -nom, +sorc. Eg meiner likevel den generelle tendensen til at genitivobjekt uttrykker ei kjelde eller ei årsak i verbprosessen, er klar nok til å halde fast ved denne analysen.
- 5 Dette gjeld for konstruksjonar der desse verba opptre med den kvantitative valens som er oppgjeve ved handsaminga av dei ulike verbklassene i materialet for undersøkinga.
- 6 Det er rett nok slik at ved fem av dei trivalente verba som tek PO i moderne norsk, svarar PO til eit akkusativobjekt i norrønt. Dette gjeld verba *dylja*, *krefja*, *launa*, *leyna* og *refsa*. Felles for desse verba er at akkusativobjektet i norrønt svarar til ein preposisjonsfrase med preposisjonen *för* (av ved *krefja*) i moderne norsk, som i

- a. Ek skal eigi leyna **yör** (akk) því (Finnboga saga: 282)
- b. Eg skal ikkje løyne det **för dykk**

Ved tre av desse verba følgjer akkusativobjektet i norrønt før leddet som tilsvarar det direkte objektet i moderne norsk. Ved desse verba er med andre ord det grunnleggande perspektivet på situasjonen som blir koda, annleis i norrønt enn i moderne norsk. Ein annan grunn til at eg ikkje reknar desse verba for å vere i strid med hovudtendensen ved verba i denne undersøkinga, nemleg at PO i moderne norsk i stor grad har erstatta dativobjekt og genitivobjekt i norrønt, er at alle desse verba tek eit dativobjekt eller genitivobjekt i tillegg til akkusativobjektet.

Ekserpert litteratur:

- Bandamanna saga*. Utg. Guðni Jónsson. *Íslenzk fornrit*, bd. VII. Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1936.
- Bárðar saga*. Utg. Þórhallur Vilmundarson og Bjarni Vilhjálmsson. *Íslenzk fornrit*, bd. XIII. Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1991.
- Bjarnar saga Hítðólakappa*. Utg. Sigurður Nordal og Guðni Jónsson. *Íslenzk fornrit*, bd. III. Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1938.
- Brennu-Njáls saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson. *Íslenzk fornrit*, bd. XII. Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1954.

- Droplaugarsona saga*. Utg. Jón Jóhannesson. *Íslenzk fornrit*, bd. XI. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1950.
- Egils saga Skallagrímssonar. Tilligemed Egils störrre kvad*. Utg. Finnur Jónsson. København: S.L. Møller, 1886–1888.
- Eyrbyggja saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson og Matthías Þórdarson. *Íslenzk fornrit*, bd. IV. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1935.
- Finnboga saga*. Utg. Jóhannes Halldórsson. *Íslenzk fornrit*, bd. XIV. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1959.
- Fóstbróðra saga*. Utg. Björn K. Þórólfsson og Guðni Jónsson. *Íslenzk fornrit*, bd. VI. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1943.
- Gísla saga Súrssonar*. Utg. Finnur Jónsson. Halle: Niemeyer, 1903.
- Grettis saga*. Utg. Guðni Jónsson. *Íslenzk fornrit*, bd. VII. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1936.
- Grónlendinga saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson og Matthías Þórdarson. *Íslenzk fornrit*, bd. IV. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1935.
- Gunnlaugs saga ormstungu*. Utg. Sigurður Nordal og Guðni Jónsson. *Íslenzk fornrit*, bd. III. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1938.
- Hallfreðar saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson. *Íslenzk fornrit*, bd. VIII. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1939.
- Harðar saga*. Utg. Þórhallur Vilmundarson og Bjarni Vilhjálmsson. *Íslenzk fornrit*, bd. XIII. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1991.
- Heiðarvíga saga*. Utg. Sigurður Nordal og Guðni Jónsson. *Íslenzk fornrit*, bd. III. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1938.
- Kormáks saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson. *Íslenzk fornrit*, bd. VIII. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1939.
- Króka-Refs saga*. Utg. Jóhannes Halldórsson. *Íslenzk fornrit*, bd. XIV. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1959.
- Laxdóla saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson. *Íslenzk fornrit*, bd. V. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1934.
- Ljósvefninga saga*. Utg. Björn Sigfússon. *Íslenzk fornrit*, bd. X. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1940.
- Reykdóla saga ok Víga-Skútu*. Utg. Björn Sigfússon. *Íslenzk fornrit*, bd. X. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1940.
- Svarfdólasaga*. Utg. Jónas Kristjánsson. *Íslenzk fornrit*, bd. IX. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1956.
- Valla-Ljóts saga*. Utg. Jónas Kristjánsson. *Íslenzk fornrit*, bd. IX. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1956.
- Vatnsdóla saga*. Utg. Einar Ól. Sveinsson. *Íslenzk fornrit*, bd. VIII. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, 1939.

Sekundærlitteratur:

- Almenningen, Olaf, Thore A. Roksvold, Helge Sandøy & Lars S. Vikør (red.). 2002. *Språk og samfunn gjennom tusen år. Ei norsk språkhistorie*. 6. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Anderson, John M. 1971. *The Grammar of Case. Towards a Localistic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Askedal, John Ole. 1982. "Om preposisjonens syntaktiske status i de såkalte 'transitive verbalgrupper' i norsk". I: *Nordic Journal of Linguistics* 5, 133–162.

- Barðdal, Jóhanna. 1997. "Oblique Subjects in Old Scandinavian". I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 60, 25–50.
- . 2001. *Case in Icelandic. A Synchronic, Diachronic and Comparative Approach*. Doktoravhandling. Lund: Department of Scandinavian Languages, Lund University.
- Beito, Olav T. 1970. *Nynorsk grammatikk. Lyd- og ordlære*. Oslo: Samlaget.
- Berulfsen, Bjarne. 1967. *Norsk grammatikk. Ordklassene*. Oslo: Aschehoug.
- Blaisdell, Foster W. 1959. *Preposition-Adverbs in Old Icelandic*. University of California publications in linguistics 17. Berkeley: University of California Press.
- Blake, Barry J. 2001. *Case*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breindl, Eva. 1989. *Präpositionalobjekte und Präpositionalobjektsätze im Deutschen*. Tübingen: Niemeyer.
- Bresnan, Joan. 2001. *Lexical-Functional Syntax*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Christoffersen, Marit. 1993. *Setning og sammenheng. Syntaktiske studier i Magnus Lagabøters landslov*. Doktoravhandling. Kristiansand: Agder distriktshøgskole.
- Dyvik, Helge. 1980. "Har gammelnorsk passiv?" I: Even Hovdhaugen (red.), *The Nordic Languages and Modern Linguistics. Proceedings of the Fourth International Conference of Nordic and General Linguistics in Oslo 1980*, 81–107. Oslo: Universitetsforlaget.
- Enger, Hans-Olav & Kristian Emil Kristoffersen. 2000. *Innføring i norsk grammatikk. Morfologi og syntaks*. Oslo: Landslaget for norskundervisning. Cappelen Akademisk Forlag.
- Eroms, Hans-Werner. 1981. *Valenz, Kasus und Präpositionen. Untersuchungen zur Syntax und Semantik präpositionaler Konstruktionen in der deutschen Gegenwartssprache*. Heidelberg: Carl Winter.
- Falk, Hjalmar & Alf Torp. 1900. *Dansk-norskens syntax i historisk fremstilling*. Kristiania: Aschehoug.
- Fillmore, Charles J. 1968. "The Case for Case." I: Emmon Bach & Robert T. Harms (red.), *Universals in Linguistic Theory*, 1–90. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Ford, Alan, Rajendra Singh & Gita Martohardjono. 1997. *Pace Panini. Towards a Word-based Theory of Morphology*. New York: Peter Lang.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Faarlund, Jan Terje. 1990. *Syntactic Change. Toward a Theory of Historical Syntax*. Berlin: Mouton de Gruyter
- . 1999. "The notion of oblique subject and its status in the history of Icelandic". I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 63, 1–43.
- . 2004. *The Syntax of Old Norse. With a survey of the inflectional morphology and a complete bibliography*. Oxford: Oxford University Press.
- Hanssen, Eskil, Else Mundal & Kåre Skadberg. 1975. *Norrøn grammatikk. Lydlære, formlære og syntaks i historisk framstilling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugan, Jens. 1997. "Subjektet i passiv av norrøne dobbelt objekt-konstruksjonar". I: *Motskrift* 2, 17–39.
- . 2000. *Old Norse Word Order and Information Structure*. Doktoravhandling. Trondheim: Department of Scandinavian Studies and Comparative Literature, Faculty of Arts, Norwegian University of Science and Technology.
- Haugen, Odd Einar. 2001. *Grunnbok i norrønt språk*. 4. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haugen, Tor Arne. 2006. Når preposisjonar erstattar kasus. Om preposisjonsobjekt (objektsadverbial) frå norrønt til moderne norsk. Upubl. masteroppgåve, Fakultet for humanistiske fag, Høgskolen i Agder, Kristiansand.
- Heusler, Andreas. 1967. *Altisländisches Elementarbuch*. Heidelberg: Winter.
- Hopper, Paul J. & Sandra A. Thompson. 1980. "Transitivity in Grammar and Discourse". I: *Language* 56, nr. 2, 251–299.

- Hudson, Richard A. 1984. *Word Grammar*. Oxford: Blackwell.
- Kristoffersen, Kristian Emil. 1991. *Kasus, semantiske roller og grammatiske funksjonar i norrønt*. Hovudoppgåve, Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, Universitetet i Oslo.
- . 1994. “Passiv i norrønt og nyislandsk – ei samanlikning”. I: *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 12, 43–67.
- Körner, Rudolv. 1948. *Studier över syntaktisk nybildning i svenskan, I. De prepositionella passivbildningarna. Med hänsyn tagen till motsvarande nybildningar i danskan, norskan och engelskan*. Lund: Blom.
- . 1964. “Objektet. En studie i analytisk syntax”. I: Ture Johannisson et al., *Nutidssvenska. Uppsatser i grammatik*, 43–150. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Lie, Svein. 1978. “Mer om transitive verbalgrupper”. *Norskraft* 19, 43–53.
- . 2003. *Innføring i norsk syntaks*. 5. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lødrup, Helge. 1991. “The Norwegian Pseudopassive in Lexical Theory”. I: *Working Papers in Scandinavian Syntax* 47, 118–129.
- Mørck, Endre. 1992. “Subjektets kasus i norrønt og mellomnorsk”. I: *Arkiv för nordisk filologi* 107, 53–99.
- . 1998. “The development of direct and indirect object as distinct functional categories from Old Norse to Modern Norwegian”. I: John Ole Askedal (red.), *Historische germanische und deutsche Syntax*, 365–385. Frankfurt: Peter Lang.
- Nygaard, Marius. 1905 [1966]. *Norrøn syntax*. Oslo: Aschehoug.
- Næs, Olav. 1965. *Norsk grammatikk. Elementære strukturer og syntaks*. 2. utg. Oslo: Fabritius.
- Singh, Rajendra & Stanley Starosta (red.). 2003. *Explorations in Seamless Morphology*. New Delhi: Sage.
- Skard, Vemund. 1976. *Norsk språkhistorie. Bind 1, Til 1523*. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Starosta, Stanley. 1982. “Case relations, perspective, and Patient centrality”. I: *University of Hawaii Working Papers in Linguistics* 14, 1–34.
- . 1988. *The Case for Lexicase. An Outline of Lexicase Grammatical Theory*. London: Pinter.
- . 2003a. “Dependency Grammar and Lexicalism”. I: Vilmos Ágel et al. (red.), *Dependenz und Valenz. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*, 270–281. Berlin: de Gruyter.
- . 2003b. “Lexicase Grammar”. I: Vilmos Ágel et al. (red.), *Dependenz und Valenz. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*, 526–545. Berlin: de Gruyter.
- Tesnière, Lucien. 1959. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris—. 1980. *Grundzüge der strukturalen Syntax*. Omsett og redigert av Ulrich Engel. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Vassenden, Lars. 1993. *Norsk syntaks*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Venås, Kjell. 1990. *Norsk grammatikk. Nynorsk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vinje, Finn-Erik. 1979. *Kompendium i grammatisk analyse*. 7. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Western, August. 1921. *Norsk riksmåls-grammatikk for studerende og lærere*. Kristiania: Aschehoug.

Tor Arne Haugen
 Ulstad 2
 2686 Lom
 torarnehaugen@hotmail.com